

Ludwig von Mises ja klassinen liberalismi

Risto Harisalo

I TIETEESTÄ

Useimpien mielestä tieteen keskeisin tehtävä on pyrkimys totuuteen ja totuuden puolustaminen. Tätä käsitystä Mises on puolustanut useissa kirjoissaan, joista erityisesti mainittakoon »The Ultimate Foundation of Economic Science», »Epistemological Problems of Economics» ja »Theory and History». Mises oli arvovapaan (Wertfreiheit) yhteiskuntatieteen ankara, ehdoton ja johdonmukainen puolustaja. Hänen mukaansa tieteen tehtävänä ei ole heijastaa tutkijoiden omia arvostuksia tai mieltymyksiä, vaan puolustaa totuutta silloinkin, kun se ei vastaa hänen omia odotuksiaan tai mieltymyksiään.

Misesin mukaan yhteiskuntatieteen tehtävänä on selittää ja tehdä ymmärrettäväksi inhimillistä valintaa (human action). Inhimillinen valinta on aina syvästi yksilöllinen, vastuuta valintojen seurauksista korostava. On mahdotonta ajatella joidenkin aggregaattien, kuten valtion, pystyvän tekemään vastuullisesti kansalaistensa puolesta ne valinnat, jotka koskevat heidän elämäänsä ja tulevaisuuden odotuksiaan alati muuttuvissa kymmenissä, sadoissa ja tuhansissa tilanteissa. Tämä ei ole kuitenkaan estänyt yrittämistä. Neoklassisessa valinnan teoriassa valinnat otetaan annettuina ja niitä manipuloidaan raa'an empiirisesti.

On monia syitä torjua yksilöiden omat valinnat ja vähätellä niitä. Näitä ovat esimerkiksi yksilöiden puutteellinen tietämys, vapauden sietämättömät seuraukset, tarve asettaa kokonaisuuden etu yksilöiden oman edun edelle jne. Ovatpa syyt mitkä tahansa, yksikään niistä ei oikeuta kollektivismia missään muodossa. Yksilöiden valinnat syrjäyttävä kokonaisuus voisi olla hyväksyttävissä vain siinä hyvin epätodennäköisessä tilanteessa, jossa kokonaisuudesta vastaisi jokin jumalallinen voima. Käytännössä kokonaisuuden hallinnasta kilpailevat erilaiset ryhmät, jotka ovat lähes poikkeuksetta syvästi erimielisiä niistä tavoitteista, joiden toteuttamiseksi kokonaisuus olisi alistettava.

Kollektivismi, kirjoittaa Mises, ei ole siten mitään muuta kuin ryhmädogmi, johon vedotaan ja jonka nimissä muut dogmit pyritään syrjäyt-

tämään. Ryhmädogmeja on kahdenlaisia; sellaisia, joilla ei ole julkista valtaa tukenaan, ja sellaisia, joita edistetään ja tuetaan julkisella vallalla. Misesin mielestä jälkimmäiset dogmit ovat erityisen vaarallisia, koska julkisesta vallasta johtuen ihmisillä on vain vähän mahdollisuuksia torjua niitä.

Trendi, jonka mukaan dogmit lähes poikkeuksetta suunnistavat julkisen vallan helmaan ja suojaukseen, on ollut meillä erittäin voimakas. Tähän prosessiin yhteiskuntatiedekin on osittain rekrytoitu. Yhteiskuntatiede on sekä alistunut että alistettu palvelemaan vaihtuvia julkisen vallan intressissä olevia dogmeja. Se on vaatinut ja perustellut toimenpiteitä, jotka ovat ristiriidassa inhimillisen valinnan lainalaisuuksien kanssa. Yhteiskuntatiede haake olemassaolon oikeutuksensa pakotettujen toimenpiteiden aikaansaamasta todellisuudesta; julkisten tuottajaorganisaatioiden eduista ja ongelmista, kuntien ja valtion suhteista, lainsäädännöstä jne.

Prosessin seurauksena on tultu tilanteeseen, jossa yhteiskuntatieteen olemassaolo riippuu osittain pakolla ylläpidetystä todellisuudesta, siihen luoduista ammateista ja niiden vaatimuksesta. Tällaisessa tilanteessa olevat tieteet ovat luonnollisesti haluttomia ottamaan lähtökohdakseen inhimillisen valinnan vaatimuksia, luopumaan kollektivistisen dogmin puolustamisesta. Vaihtoehdot torjutaan vetoamalla tavallisesti arvovalintoihin, ikään kuin ne oikeuttaisivat jokaista harjoittamaan yhteiskuntatieteellistä tutkimusta omalla tavallaan totuudesta piittaamatta, siitä välittämättä. Tilanne, jossa tiede voi tutkijoiden oikkujen mukaan olla edistämässä mitä tahansa dogmia, vahingoittaa aikaa myöten yhteiskuntatieteen autonomisuutta, itseohjautuvuutta, kriittisyyttä ja kirurgisen tarkkaa reagenttia; kaikki ominaisuuksia, joita Ludwig von Mises piti tieteelle tärkeinä.

II KLASSISESTA LIBERALISMISTA

Liberalismi on eräs yhteiskuntatieteen saastuneimmista termeistä. Kirjansa »Liberalism in the Classical Tradition» esipuheessa Mises

pohtii tulisiko koko käsitteestä tästä syystä luopua. Hän kuitenkin päättää pitäytyä käsitteeseen, koska se voidaan kaikesta semanttisesta saasteesta huolimatta määritellä täsmällisesti. Misesille liberalismi klassisessa muodossaan on merkittävä poliittinen ja älyllinen liike, joka:

- syrjäytti esikapitalistiset tuotantomenetelmät vapaalla yrittäjyydellä ja markkinataloudella,
- korvasi absoluuttisen hallitusvallan perustuslaillisella edustuksellisella demokratialla ja
- hyökkäsi hallinnan kaikkia muotoja — orjuutta, paternalismia, köyhyyttä — vastaan edistämällä yksilöiden vapautta ja puolustamalla sen ehdottomuutta.

Tällä tavoin ymmärrettynä liberalismiin tavoitteena on muotoilla sellainen yhteiskunnallinen arkkitehtuuri, jonka avulla ja puitteissa jokainen voi tavoitella omaa hyvinvointiaan ja onnellisuuttaan. On väärin valjastaa liberalismi joidenkin ryhmien edun ajajaksi. Tässä liberalismi eroaa esimerkiksi sosialismista. Sosialismi alisti yhteiskunnan, talouden ja ihmisen tavoitteittensa keinoiksi, kun taas liberalismi puolustaa arkkitehtuuriaan keinona, jonka avulla ihmiset voivat edistää ja toteuttaa omat, toisistaan poikkeavat tavoitteensa. Juuri tällä tavoin liberalismi olisi Misesin mukaan ymmärrettävä.

Yhdelläkään puolueella ei ole eikä voi olla yksinoikeutta liberalismiin klassiseen aateperintöön. Liberalismi ei edusta mitään erityistä intressiä, se palvelee samalla tavoin työntekijöitä, työnantajia, pääoman omistajia, puolueita, hallitusvaltaa jne. Se suhtautuu neutraalisti erilaisiin tavoitteisiin ja pyrkimyksiin, jotka eivät perustu väkivallalle, pakolle tai vilpille. Liberalismi ei suosi kuluttamista, säästämistä eikä mitään tiettyä elämänmuotoa. Se uskoo, että vain liberalistisessa arkkitehtuurissa erilaisia hankkeita voidaan edistää rauhanomaisesti.

III TALOUDELLISESTA HISTORIASTA

1700-luvun puolivälin jälkeen klassinen liberalismi syrjäytti esikapitalistiset tuotantomenetelmät voimalla, josta monet eivät ole vieläkään toipuneet. Markkinoiden säännönmukaisuudet ja riippuvuudet ylittivät tiedon perinteiset rajat ja se hämmensi ja hämmäntää edelleenkin opineita. Hyvä tai paha, oikeudenmukaisuus tai epäoikeudenmukaisuus, oikea tai väärä eivät

enää riittäneet kuvaamaan uutta tilannetta. Voidakseen menestyä ja vaurastua ihmisten täytyi opetella sopeutumaan uuden todellisuuden vaatimuksiin tavalla, jota Misesin tunnetuin ystävä ja aikalainen Friedrich A. Hayek on kirjassaan »Law, Legislation, and Liberty» kuvannut. Liberalismia kohtaan tunnetun epäilyn syyt ovat ensisijaisesti kahtaalla; liberalismiin historiallisissa tavoitteissa ja tuloksissa.

Klassisen liberalismiin tavoitteet

Aikakautta ennen liberalismiin läpimurtoa on helppo luonnehtia modernein käsittein. Kastit, luokka- ja statusasema määräsi lähes kokonaan ihmisen elämän. Lapsi, joka syntyi maata omistavaan perheeseen, saattoi elää elämänsä varakkaana tarvitsematta pelätä, että hän saattaisi menettää omaisuutensa. Lapsi, joka syntyi köyhään perheeseen, eli elämänsä köyhänä oamatta lahjoistaan ja taidoistaan huolimatta mahdollisuuksia vapautua köyhyyden kahleista. Julkisella pakkovallalla ylläpidettiin kansalaisia laajasti diskriminoivia etuoikeuksia, privilegioita, jotka tekivät tarpeettomiksi ponnistelut hoitaa omaisuuttaan tai tavoitella sitä.

Liberalismi, kirjoittaa Mises, tähtäsi yksinomaan etuoikeuksien eliminointiin ja takamaan kaikille kansalaisille yhtäläiset oikeudet tavoitella vaurautta. Liberalismi, korostaa Mises, ei hyökännyt vain tiettyjä privilegioita vastaan, vaan privilegioiden olemassaoloa vastaan. Se murskasi ne lähes luonnonlaeiksi muuttuneet tekijät, jotka ylläpitivät ihmisten aseman ja statuksen muuttumattomana ja suojasivat niitä mahdollisilta muutosvaatimuksilta. Liberalismin arkkitehtuuri salli ihmisten käyttää ensimmäistä kertaa ominaisuuksiaan ja lahjojaan oman asemansa parantamiseksi ja osallistua yhtäläisin oikeuksin poliittiseen elämään kenenkään estämättä tai rajoittamatta. Tässä on perusta liberalismiin optimismille, jonka taloudellinen historia on vahvistanut; vapaat yksilöt pystyvät saavutuksiin, jotka eivät ole mahdollisia kollektivisistisin keinoin.

Tätä taustaa vasten liberalismiin vähättely tuntuu oudolta. On virheellistä verrata suuryritysten omistajia 1700-luvun linnanherroihin kuten usein tehdään. Omistajat eivät hallitse maata ja määrää kuten maanomistajat ennen. He palvelevat. Jos he menettelevät toisin, he menettävät asemansa, koska liberalistisessa arkkitehtuurissa he eivät voi pakottaa kuluttajia taipumaan tahtoonsa. Ei myöskään ole yllättävää, että niin monet julkisista viranomaisista, joiden

asema ja toimeentulo perustuvat julkisiin etuoikeuksiin, perustelevat halukkaasti toimintaa kansalaisten tietämättömyydellä, kyvyttömyydellä ja puutteilla.

Huoli monopoleista on useimmiten ylimitoitettu. Monopoliasema on usein hetkellinen ja ilman etuoikeuksia jatkuvasti altis kilpailun haasteelle. Esimerkiksi amerikkalaisella Alcoa-nimisellä yrityksellä oli alumiinin tuotannossa täydellinen monopoliasema vuosina 1888—1940. Valtio syytti yritystä siitä, että se oli myynyt tuotteitaan niin halvalla, etteivät muut yritykset kyenneet kilpailemaan sen kanssa. Kuitenkin monopolikaudella Alcoan hinnat laskivat naulaa kohden 8 punnasta 20 sillinkiin ja yritys kehitti satoja uusia käyttötapoja alumiinille. Kirjassaan »Ten Thousand Commandments» Harold Fleming sanoo, että tämä »säälimätön yritys» tuomittiin, koska se pyrki säilyttämään monopoliasemansa innovoimalla ja kehittämällä jatkuvasti uusia tapoja palvella kuluttajia.

Sotaa, johon Suomessa ajaututtiin vuonna 1918, on luonnehdittu osattoman kansanosan taisteluksi liberalismia ja kapitalismia vastaan. Sen seurauksena työväestö on aina näihin päiviin asti johdonmukaisesti vastustanut markkinoiden liberalistista viitekehystä. Liberalismin näkökulmasta vuoden 1918 tapahtumat voidaan myös tulkita kamppailuksi vanhan ei-kapitalistisen yhteiskunnan privilegioita vastaan, ei kapitalismia vastaan. Samasta näköharhasta johdun kapitalismia syytetään kolmannen maailman kurjista olosuhteista, vaikka ne selittyvät olennaisesti julkisen pakkovallan ylläpitämisestä privilegioista kuten Hernando de Soto on kirjassaan »The Other Path» osoittanut. Työväestön ja kolmannen maailman miljoonien osattomien perimmäinen ongelma ei ole klassinen liberalismi, vaan sen puute tai olennaiset vajavaisuudet. Työväenliikkeen henkiset mahdollisuudet 1990-luvulla riippuvat sen rohkeudesta arvioida kriittisesti aatteellista perintöään ja suunnistaa ensi vuosituhanneille pitämällä klassista liberalismia kompassinaan.

Klassisen liberalismien saavutukset

Klassista liberalismia on syytetty siitä, että se syöksi ihmiset köyhyyteen ja puutteeseen ja alistoi heidät taloudellisten intressien saaliksi. Kuvat teollisen vallankumouksen kaupunkien lohduttomuudesta, tehtaiden ankeista oloista ja lapsityövoiman käytöstä ovat puhuttelevia. On vaikea välttyä vaikutelmalta, että ilman teollista vallankumousta ihmiset olisi-

vat eläneet onnellisina, suhteellisen vauraina. Vaikka tämä vaikutelma on täysin väärä, monet pitävät sitä edelleenkin täytenä totena.

Tosiasiassa ennen industrialismia ihmiset elivät totaalissa köyhyydessä, äärimmäisessä puutteessa ja alastomassa riistossa. Kun Adam Smith julkaisi vuonna 1776 kirjansa »Kansojen varallisuus» ja kun ensimmäinen kapitalistisille periaatteille rakentuva kansakunta, Yhdysvallat, syntyi, valtioiden talous perustui poikkeuksetta merkantilismille. Nälänhädät ja kadot koettelivat jokaista sukupolvea ja rutot niittivät vastustuskyvyttömiä ihmisiä. Väestön suuri enemmistö kaikissa maissa sai elantonsa maataloudesta. Vuonna 1780 ranskalaisista useimmat kuluttivat 90 % tuloistaan yksinomaan leivän hankkimiseen. 1700-luvun lopulla ranskalaisen miesten keskimääräinen elinikä oli 23 vuotta ja naisten 27 vuotta.

Kapitalismin aattona kaikki olivat köyhiä. Saksassa arvioidaan olleen vuonna 1800 vain korkeintaan tuhat ihmistä, joiden vuotuiset tulot ylittivät noin 5000 suomen markkaa nykyrahasessa. He, jotka olivat tuolloin varakkaita, ovat tämän päivän mittapuun mukaan köyhiä eikä heillä ollut kovinkaan monia mahdollisuuksia kuluttaa varojaan. 1700-luvulla englantilaisia oli noin kuusi miljoonaa, joista lähes kaikki saivat elantonsa maataloudesta, tänään englantilaisia on noin 50 miljoonaa, jotka saavat elantonsa mitä erilaisimmista ammateista ja joiden elintaso on korkeampi kuin 1700-luvun rikkaimpien elintaso. Klassisen liberalismien arkkitehtuurin varassa kehittyvä teollinen vallankumous käynnisti prosessin, joka oli vapauttava ihmiset esikapitalismin köyhyydestä, puutteesta, alistamisesta ja riistosta.

Klassisen liberalismien varassa syntyi ennen näkemätön vauraus. Hämmästyttävintä aineellisen elintason kaikinpuolisessa kohoamisessa oli se nopeus, jolla kapitalistiset kansakunnat vapautuivat köyhyydestä, tietämättömydestä ja riistosta. Ludwig von Mises on oikeassa sanoessaan, että tämän päivän ammattitaidoton työmies on paremmassa ja turvatummassa asemassa kuin tuhansia orjia omistaneet faaraatit. Voi vain kuvitella kuinka vauraita valtiot olisivat, jos ne olisivat sallineet kapitalismin kehittyä esteettä.

IV KLASSISEN LIBERALISMIN ARKKITEHTUURISTA

Omaisuudesta

Adam Smithin »Kansojen varallisuudessa» on esimerkkejä omaisuuden tuottamattomista käyttötavoista esikapitalistisella kaudella. Nykytermein ilmaistuna omistajilla ei ollut mitään erityistä syytä käyttää omaisuuttaan tuottavasti. Misesin mukaan klassinen liberalismi onnistui luomaan tilanteen, jossa omistajien oli ensimmäistä kertaa kannattavaa käyttää omaisuuttaan siten, että se hyödytti mahdollisimman monia kanssaihmiä. On erityisesti huomattava, että omistajan omaisuudestaan saama hyöty perustuu sille tosiasialle, että hän tarjoaa omaisuuttaan sellaiseen käyttöön, josta muut voivat hyötyä.

On tärkeä korostaa omaisuuden oikeaa ymmärtämistä Misesin ajattelussa. Tavallisesti omaisuus ymmärretään objektiivisena omaisuusmassana, joka on riippumaton toimijoiden ajattelusta ja tulevaisuuden odotuksista. Kahdesta syystä tämä ei ole klassisen liberalismiin edustama käsitys. Ensinnäkin, kirjoittaa Mises, ihmisten vauraus ei suinkaan perustu omaisuuden fyysiselle olemassaololle, vaan sille tosiasialle, millaisia mahdollisuuksia omistajat näkevät omaisuutensa käytölle ja kuinka he niitä hyödyntävät. Toiseksi, jatkaa Mises, omaisuudella on useita vaihtoehtoisia käyttötapoja, joita koskevia valintoja taloudelliset toimijat tekevät hintajärjestelmän antamien signaalien varassa. Misesin mukaan on vaarallista unohtaa nämä tosiasiat.

Vuonna 1922 ilmestyneessä kirjassaan »Socialism» Mises pohti taloudellisen laskennan ongelmaa (economic calculation). Sosialistien olisi pitänyt ottaa siitä opikseen, koska siinä Mises osoitti ne vaarat, joihin talous väistämättä ajautuu, jos se ei hyväksy yksityisomaisuutta, sen subjektiivista arvottamista eikä vapaata hintajärjestelmää. Misesin mukaan ilman yksityisomaisuutta ja vapaata hintajärjestelmää on mahdotonta saavuttaa yhtäkään niistä tavoitteista, joihin yksityisomaisuuden ja hintajärjestelmän eliminoimisella pyritään.

On mahdollista, vaikkakin uhkarohkeaa siirtää Misesin taloudellisen laskennan ongelma sosialistisista talouksista markkinatalouksien julkisiin palveluihin. On mahdollista havaita viitteitä siitä, että julkisissa organisaatioissa taloudellisella laskennalla ei ole täysin samanlaista vaikutusta kuin yksityisissä yrityksissä. Mitä

suurempi ja kilpailulta suojellumpi tietty julkinen tuotanto on, sitä todennäköisemmin se kärsii taloudellisen laskennan ongelmasta. Muutoin esimerkiksi uutiset terveydenhuollon pitkistä jonoista ja omaisuuden tuottamattomista käyttätavoista eivät olisi mahdollisia. Tuskinpa muutoin vaadittaisiin julkista keskustelua siitä, millaiset potilaat olisi hoidettava ja millaiset jätettävä hoitamatta. Tällainen näköalattomuus johtuu kyvyttömyydestä ymmärtää omaisuuden, vapaan hintajärjestelmän ja kilpailun merkitystä kaikessa tuotannossa.

Sen sijaan, että terveydenhuollossa pohditaisiin potilaiden priorisointia, huomio tulisi kiinnittää seuraavan ongelman ratkaisemiseksi: Kuinka yksityisomaisuus, vapaa hintajärjestelmä ja kilpailu voidaan ottaa käyttöön julkisessa tuotannossa ja hankkia samalla ne edut ja hyödyt, jotka kollektiivisen järjestelmän uskotaan tuottavan, mutta johon se on täysin kyvytön. Yhtälö on mahdollista ratkaista.

Usein esitetty käsitys, jonka mukaan globaalin saastumisen ongelmat johtuvat yksityisomaisuuden käyttöä ohjaavasta ahneesta omasta edusta, on väärä. Kirjassaan »Free Market Environmentalism» Terry Anderson ja Donald Leal osoittavat, että saastumisen syynä ovat useimmiten yksityisomaisuuden vähätteleminen ja omistusoikeuksien puutteelliset järjestelyt. Heidän mukaansa jokainen suositeltu kollektiivinen järjestelmä saastumisen estämiseksi vahingoittaa omistusoikeuksia ja pahentaa saastumista. Ludwig von Mises suosittelisi rohkeaa visiointia ja näkemyksellisyyttä lähestyä globaalia saastumista omistusoikeuksien vahvistamisen ja kehittelyn kautta.

Moraalista

Klassisen liberalismiin näkökulmasta moraalilla ei voida antaa ihmisille. Moraalin ongelmaa ei myöskään voida ratkaista antamalla vastuu siitä ryhmälle asiantuntijoita. Klassisen liberalismiin logiikan mukaan moraalit syntyy ihmisten välisestä yhteistyöstä ja vuorovaikutuksesta, ei millään muulla tavalla. Moraalin rakentamista ohjaavat kilpailu, hintajärjestelmä ja niiden perusteella tehdyt omaisuuden käyttöä koskevat valinnat. Ne palkitsevat ihmisiä, joiden oman edun mukaista on toimia tavalla, joka hyödyttää heidän kanssaihmiään. Ne rankaisevat ihmisiä, jotka määrittävät oman etunsa ahtaasti, kanssaihmiään vahingoittavasti.

Adam Smithin ja Ludwig von Misesin mukaan on täysin väärin tulkita oma etu silkaksi ahneu-

deksi, saalistamiseksi, riistämiseksi. Monet uskovat, että ihmiset luopuessaan omasta edusta voivat ratkaista taloudellisen kasvun, globaalin saastumisen ja perimmäisen moraalien ongelmat. Tähän pyrkivät eivät tiedä kuinka ankaraan olemassaolon taisteluun he silloin ihmiset pakottavat. Tällaisessa tilanteessa ihmiset joutuvat kilpailemaan vähenevistä resursseista tavalla, jossa vain omilla intresseillä on todellista merkitystä. Klassisen liberalismien menestys ei perustu suinkaan taloudelliselle tehokkuudelle kuten Pertti Hemanus Suomen Kuvalehdessä 43/1991 väittää, vaan sen moraaliseen paremmuudelle.

Hemanuksen mukaan kapitalismin menestys selittyy siirtomaavallalla, neokolonialismilla, neekerorjuudella, rotuerottelulla, ylimalkaan tullella ja miekalla. Nämä ovat kaikki tekijöitä, jotka Mises yhdessä muiden liberalismien klassisten perintöä arvostavien kanssa ovat eksplisiitisti tuominneet ja osoittaneet ne liberalismien periaatteiden vastaisiksi. Valinnat, joita liberalismien nimissä tehdään, eivät välttämättä tee niistä liberalistisia. On syytä muistaa, että Etelä-Afrikassa rotuerottelua vaati kommunistijohtoinen työväenliike, joka halusi suojella jäseniään mustien kilpailulta. Yhdysvaltain rotuerottelua käsittelevissä useissa kirjoissaan Thomas Sowell osoittaa, että yrittäjät vastustivat viimeisinä poliittisesti kanavoitua rotuerottelua. Olennaisen erottaminen epäolennaisesta edellyttää älyllistä ponnistelua, omien mielihaluisten kriittistä arviointia ja ennen kaikkea rohkeutta asettua vallanpitäjiä vastaan.

Hallitusvallasta ja demokratiasta

Misesin mukaan jokaisen yksilön perimmäisen edun mukaista on suojella moraalialia, koska jokainen, joka osallistuu yhteisölliseen toimintaan tavalla tai toisella, voi siitä hyötyä. Vaikka tämä edellyttää uhrauksia, siitä saadut hyödyt ovat suuremmat kuin kustannukset. Kaikki eivät kuitenkaan halua uhrautua eivätkä noudattaa moraalialia. Siksi hallitusvallan keskeisimpänä tehtävänä on vähentää pakon, vilpin ja väkivallan käyttöä sosiaalisissa suhteissa. Tästä syystä liberalistisessa yhteiskunnassa vain valtiolla on oikeus käyttää pakkovaltaa.

Pakkovallan käytön oikeudesta johtuen valtio ei ole tasaveroinen neuvottelu- ja sopimuskomppani. Siksi sen halua kasvaa ja laajentua

on valvottava erittäin tarkasti ja kriittisesti. Tässä useimmat valtiot ovat epäonnistuneet. Valtiota on käytetty erilaisten ryhmäintressien edistämiseksi. Kansalaiset on saatu uskomaan, että valtio voisi olla kuin joulupukki, joka pysyy kustannuksitta tuottamaan erilaisia etuja ja hyötyjä.

Demokratia, jonka perinteisenä tehtävänä on suojella kansalaisia julkiselta vallalta, on muuttanut intressien generoinnin prosessiksi. Poliitikot osaavat tuskin muuta kuin luvata uusia etuja tai ainakin parantaa vanhaa. Valtiovallan toimenpiteet ovat muuttuneet selektiivisiksi ja näin ne ovat menettäneet yleisen luonteensa, jota Immanuel Kant vaati laeilta. On tuskin ihme, että ihmiset jättävät äänestämättä, koska he eivät halua olla osa tätä moraalitonta prosessia, jossa etuja saalistetaan häikäilemättä toisten kustannuksella ja valtion pakkovallalla täytäntöön pantuina.

Pankinjohtaja Kalevi Sorsa sanoi Suomen Kuvalehdessä 44/1991 totuuden, jonka klassisen liberalismien tutkijat ovat Adam Smithin ajoista lähtien tienneet. Työllisyystöiden rahoitusta pohtiessaan Sorsa sanoi, että se hävitti enemmän työpaikkoja sieltä, mistä raha otettiin kuin loi siellä, minne raha ohjattiin. Toisin sanoen, koska valtiolla ei ole omaa rahaa, se joutuu ottamaan rahat toisilta voidakseen rahoittaa haluamansa hankkeet. Samalla menetetään työpaikat, joita ihmiset pitävät yllä vapaaehtoisilla valinnoillaan.

Klassisen liberalismien mukaan on väärin ymmärtää demokratia yksinomaan julkisen vallan kautta ja välityksellä tapahtuvaksi prosessiksi. Kuluttajien suojelu, tuottajien valvonta, tuotteiden laadun tarkkailu jne. eivät edellytä julkista valtaa. Aktiivisessa, taloudellisesti vauraassa kansalaisyhteiskunnassa kansalaiset vastaavat näistä funktioista omilla resursseillaan ja voimillaan. Todellisessa liberalistisessa yhteiskunnassa ihmiset auttavat vähempiosaisiaan, koska se on moraalisesti välttämätöntä ja oikein. Näkemys, jonka mukaan vain valtiolla on oltava yksinoikeus vastata tietyistä tehtävistä, on erittäin totalitaristinen ja epäliberalistinen. Klassisen perinteen mukaan toimivan valtion on korostettava yksilöiden omaa vastuuta valinnoistaan ja yhteisöstään, ei vastata halukkaasti jokaiseen vaatimukseen. Valtiovallan on saatava ihmiset tekemään tietyt asiat, ehkäpä useimmat niistä, itse, koska demokratia on koko yhteiskunnan läpäisevä prosessi.